

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ ,पुणे

तृतीय वर्ष कला

मानवी भूगोल (G3)

UNIT-I

मानवी भूगोलाची ओळख

डॉ.संदीप कदम

श्री छत्रपती शिवाजी महाविद्यालय,श्रीगोंदा

वर्ग -टी.वाय .बी.ए.

मानवी भूगोलाची ओळख

मानवी भूगोलाचा अर्थ-

भूगोल (Geography) Geo + graphy

पृथ्वी + वर्णन

शोध मोहिमांद्वारे भौगोलिक माहितीचे संकलन

१९व्या शतकात

प्राकृतिक भूगोल आणि मानवी भूगोल

मानवी भूगोलाचा अर्थ-----

मानव हाच केंद्रबिंदू

मानवी जीवनावर पर्यावरणाचा प्रभाव

मानवी दृष्टीकोनातून नैसर्गिक घटकांचा अभ्यास

मानवाचे पर्यावरणाशी समायोजन व सांस्कृतिक भूदृश्यांची

निर्मिती

मानवी भूगोलाचा अर्थ-----

“पृथ्वीवरील निरनिराळ्या प्रदेशातील पर्यावरणात राहणारे मानवसमूह आपापल्या पर्यावरणाचा उपयोग करून किंवा पर्यावरणात आवश्यक तो बदल करून सभोतालच्या पर्यावरणाशी समायोजन प्रस्तापित करतात व जीवन जगतात.त्यामधून विविध सांस्कृतिक भू-दृश्ये निर्माण करतात.या सर्व मानवी गोष्टींचा शास्त्रीय अभ्यास म्हणजेच मानवी भूगोल होय.”

मानवी भूगोलाचा अर्थ-----

“प्रत्येक प्रदेशातील लोक, साधनसंपत्ती, कार्य,सामाजिक – सांस्कृतिक मुल्ये इ.चा घनिष्ठ संयोग झालेला असतो.या संयोगाचा शास्त्रीय अभ्यास म्हणजेच मानवी भूगोल होय.”

मानवी भूगोलाच्या व्याख्या -

१.कु.एलेन सेम्पल- “मानवी भूगोल म्हणजे अस्थिर पृथ्वी व कृतीशील मानव यांच्यातील बदलत्या संबंधाचा अभ्यास होय.”

२.एल्सवर्थ हंटिंगटन- “मानवी भूगोल म्हणजे भौगोलिक पर्यावरण आणि मानवी क्रिया व गुण यांच्या पारस्परिक संबंधाचे स्वरूप व वितरण यांचे अध्ययन होय”.

३.व्हाईट व रेनर- “मानवी भूगोलात पृथ्वीच्या पृष्ठभागाला अनुसरून मानवी समाजाचे अध्ययन केले जाते.”

४.डेव्हीस - “मानवी भूगोल म्हणजे नैसर्गिक पर्यावरण व मानवी क्रिया यांच्यामधील संबंधाचे फक्त अध्ययन नसून त्यात पृथ्वीतलावावरील प्रदेशांचे देखील अध्ययन केले जाते.”

५.लेबवोण- “मानव व पर्यावरणाशी संबंधित समस्या यांचा अभ्यास म्हणजे मानवी भूगोल होय”.

एकूणच मानवी भूगोल म्हणजे मानव व त्याच्या
सभोवतलाचे पर्यावरण यांचा परस्पर संबंध व त्यातून
निर्माण होणार्या क्रिया-प्रतिक्रिया यांचा अभ्यास म्हणजे
मानवी भूगोल होय.

Thank You